Побалакали…- розійшлися… - і... можливо, та й щось, - вийде …

Цього весняного тижня маю честь брати участь у трьох круглих столах, які будуть розпочинатися о 10.00 ранку, а саме:

1. 17 березня 2015 року, Президія НААН (вул. Васильківська, 37), - круглий стіл на тему: «Наукове забезпечення розвитку аграрного виробництва у фермерських та особистих селянських господарствах»

Підготував тези, на базі публікацій попередніх років, бо вважаю, що ці теми є досить актуальними і порушені проблеми - не реалізованими (поки що). Зокрема пропоную одні із них: «Науково-обґрунтуванні підстави внесення змін до Конституції України щодо землі та її природних ресурсів». Лежить готовий законопроект про внесення відповідних змін і доповнень до Конституції України, - навіть із листом – поданням... Залишилось лише знайти мудрого народного депутата, який би вніс його у Верховну Раду України…

2. 19 березня 2015 року, факультет землевпорядкування НУБіП (вул. Васильківська, 17) - Всеукраїнський круглий стіл на тему: «Екологічні та соціально-економічні особливості управління природними ресурсами в умовах

децентралізації влади» за тематичним напрямом: «Нормативно-правове забезпечення формування природно-ресурсних відносин в умовах децентралізації», який присвячено Дню землевпорядника.

3. 20 березня 2015 року, Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління Мінприроди України (вул. Митрополита Василя Липківського, 35, корпус 2), - круглий стіл на тему: «Екологічна мережа України в контексті формування природоохоронного землекористування: стан та проблеми».

НАУКОВО-ОБҐРУНТУВАННІ ПІДСТАВИ ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ ЩОДО ЗЕМЛІ ТА ЇЇ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

Ковалів О.І. к.е.н., с.н.с. Інститут агроекології і природокористування НААН

В Україні ратифіковано Європейську хартію місцевого самоврядування і вже прийнято ряд базових нормативно-правових актів, які створюють певні правові та

фінансові основи діяльності органів місцевого самоврядування. Розроблено проект закону України про внесення змін до Конституції України щодо децентралізації влади.

Однак норми стосовно землі та її природних ресурсів як єдиного основного національного багатства, що перебуває під особливою охороною держави залишаються декларативними, не збалансованими, практично не врегульованими і досить дискусійними.

Повноцінно не діють конституційні норми, зокрема: «унітарна», «цілісна і недоторкана», «основне національне багатство, що перебуває під особливою охороною держави», «гарантування права власності на землю громадянам і юридичним особами», «збереження екологічної ситуації і природної якості землі, води, інших природних ресурсів» через розпливчате конституційне вживання лише одного слова «земля», яке нівелює фактичний процес і розмаїття реальних правовідносин. У чинній Конституції України вживається тільки норма «земля» (земля є основним національним багатством… (Ст. 13); право власності на землю гарантується… (Ст. 14); погіршувати екологічну ситуацію і природні якості землі. (Ст. 41); матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є … земля… (Ст. 142).

Надважливим, і лише одним із аргументів про невідповідність застосовування слова «земля» до норми: «приватна власність» є той, що державні акти фактично видаються на «земельні ділянки», де вказуються лише їх межі як основний виразник права власності конкретної ділянки (частини земельної поверхні), а не – «на землю» як відповідну частину основного національного багатства. Слід зауважити, що саме через відсутність конституційного визнання норми права власності «на земельну ділянку» як норми прямої дії, до якої фактично мають пряме відношення всі громадяни України, всі територіальні громади та всі суб'єкти підприємницької діяльності й господарювання, в Україні відбувається надумана бюрократична тяганина, різноманітні трактування, свавілля тощо.

Очевидним є те, що не лише через корупційну складову місцевих чиновників та без дієвість державного контролю щодо подальшої долі нашого основного національного багатства, щороку катастрофічно погіршується стан справ з родючими ґрунтами та з лісовими угіддями як надважливими природними об'єктами і життєдайними ресурсами України, але й через відсутність конституційного визначення «ґрунту» і «лісу» як природних ресурсів і невід'ємних складових основного національного багатства, що перебуває під особливою охороною держави. Ці поняття, на жаль, підмінюються одним конституційним словом: «земля» - у кращому випадку: «інші

природні ресурси». Норму: «земля» сліпо перенесено в Конституцію України із Конституції Української РСР (1977), яка діяла до проголошення незалежності і до прийняття нової Конституції України (1996р.). Тоді не існувало ні приватної, ні комунальної власності на земельні ділянки, а була лише «державна власність - спільне надбання всього радянського народу, основна форма соціалістичної власності. Зазначалось, що у виключній власності держави є: земля, її надра, води, ліси.

Саме тому потребують негайного адресного застосування і вживання таких неоднозначних понять і значень за змістом і суттю як: «земля», «земельні ділянки», «ґрунт» і «ліс», починаючи з Основного закону України, а також конкретизації, корегування і врегулювання механізмів їх вживання у чинних Законах України й нормативно-правових актах.

Сумнівною, незрозумілою і шкідливою є також норма чинної Конституції України, де від імені Українського народу права власника на землю та її природні ресурси (основне національне багатство) здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування. За цих умов і при передачі їм додаткових повноважень, органи місцевого самоврядування будь-якої області, району, чи села, селища, міста, здійснюючи права власника, можуть

вирішити від імені Українського народу будь-які питання, наприклад: продати наявні землі, в т.ч. ґрунти й ліси, іншій державі; змінити цільове призначення родючих земель чи проголосити свою незалежність (усілякі “ДНР” і “ЛНР”) всупереч іншим нормам Конституції України тощо.

Тому, зважаючи на те, що унітарність вимагає від усіх громадян України (народу) на загальнодержавному рівні реалізації відкритого, прозорого, невідворотного і повноцінного права своєї власності на землю та її природні ресурси, а не просто – від органів державної влади та органів місцевого самоврядування, як це визначається в чинній редакції Конституції України, вкрай необхідно уточнити конституційну норму, – «хто і яким чином здійснює права власника від імені Українського народу». При цьому потребує реального визначення на новій рентній основі вартісної частки нерукотворних природних ресурсів у валовому національному продукті держави, що має служити на благо всім громадянам України як дохід від основного національного багатства, який не може привласнюватись будь-ким і в будь-який спосіб, чи «проїдатись» як це фактично відбувається тепер.

Приймаючи важливість, в існуючих умовах, дієвого і невідкладного реформування і безповоротного становлення правової Української держави, в якій родючі

ґрунти, ліси, надра, водні та інші природні ресурси займають ключове місце, пропонована нами Конституційна норма: «Земля, її надра, ґрунти, ліси, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України» вимагає, також, застосування адекватного значення: «земля та її природні ресурси» як норми. Така вимога вмотивовано поєднує саму суть і смислове розуміння виразу: «земля та її природні ресурси», адже всі природні ресурси (надра, ґрунт, ліс, вода тощо) дійсно поєднані із землею і складають ресурси неживої і живої природи. Наприклад, якщо ліс розглядати відокремлено від землі – основи, він перетворюється в деревину, – а надра – у вугілля, газ тощо. Всі відокремлені від землі ресурси природного походження, а також відмежовані земельні ділянки переходять до конкретних власників і перестають бути основним національним багатством, хоч сама «земля» як територіально-просторовий базис і природний ресурс разом з її надрами, ґрунтами, водами, лісами та іншими природними ресурсами залишається ним (основним національним багатством).

Доконаним фактом і незаперечним аргументом необхідності прийняття пропонованих змін і доповнень є безкінечна неефективна і безсистемна реорганізація органів земельних ресурсів та природокористування і, на жаль, через не створення до цього часу, в межах існуючої штатної чисельності, пропонованої нами позавідомчої

Національної земельної установи (на подобі Національного банку України і своєрідної «Національної земельної комори») підконтрольної та підзвітної Президентові України та Верховній Раді України, яка б була особливим центральним органом державного управління землею та її природними ресурсами в частині основного національного багатства, що перебуває під особливою охороною держави та відігравала б інноваційно-інвестиційну роль пов’язану з раціональним використанням і охороною нашого національного багатства, - а це вже конституційна норма.

Одночасно потребує відновлення в конституційний спосіб статусу території рад базового рівня (в межах і за межами населених пунктів) та надання повноцінних повноважень їхнім громадам, які б забезпечували реальний розвиток всієї території через прогнозування та землевпорядкування знизу. При цьому мають безперешкодно відроджуватись, створюватись і функціонувати приватні малі і середні підприємства, селянські й фермерські господарства, засновники і члени яких були б повноцінними їх власниками, включаючи належні земельні ділянки, та постійно проживали б разом із сім’ями на території таких населених пунктів і самостійно використовували б угіддя за цільовим призначенням. Цьому сприятиме, також вирішення довгожданого прагнення земле- і природо-користувачів, особливо селян, щодо сплати єдиного земельного податку за використання землі та її природних ресурсів як за об'єкт права власності

всього Українського народу на новій рентній основі.

Оскільки ключ до врегулювання такого процесу і термінового вирішення демографічної складової - як головної і невід'ємної знаходиться в площині розв'язання проблем комфортної життєдіяльності в чистому довкіллі кожного мешканця через вигідні і зручні земельні та природно-ресурсні стосунки й відносини на відповідній території без зайвого втручання чиновників, тому вкрай необхідно прийняти запропоновані норми як норми прямої дії.

Сьогодення вимагає, також, конституційно впорядкувати надумані функції органів державного управління і місцевого самоврядування на рівні районів і областей щодо використання і охорони землі та її природних ресурсів, соціально-економічного розвитку і збереження довкілля. Матеріальною і фінансовою передумовою їхньої діяльності мають стати об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад, та делеговані повноваження громадами рад базового рівня (сільська, селищна, міська) в межах передбачених Конституцією та законами.

Досягнення таких вимог розвитку і, як наслідок. швидкого зростання валового національного продукту та бюджетів усіх рівнів, включаючи «сімейний», можливе за умов створення в рамках пропонованої Національної земельної установи функціонально нової позабюджетної системи фінансово-матеріального стимулювання виробничо-господарських, природоохоронних, економічних та соціальних відносин лише для учасників такого процесу. В основі стимулюючих видатків, як правило, мають лежати регулярні надходження на новій рентній основі за використання землі та її природних ресурсів як за об'єкт права власності всього Українського народу.

Беручи до уваги викладене, передавати будь-які повноваження й будь-кому під виглядом децентралізації влади не можна, недоречно і досить шкідливо до того часу допоки не будуть узгоджені та конституційно врегульовані пропоновані норми щодо землі та її природних ресурсів - основного національного багатства України.